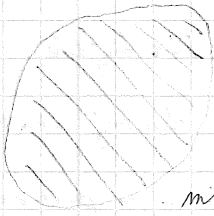

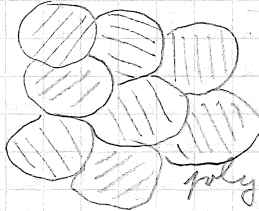
Fázové diagramy

jsou jakési mapy, které říkájí která mikrostruktura z jakého materiálu vznikne složení měla existovat za určité teploty

Fáze je chemicky a strukturně homogenní část mikrostruktury určitého materiálu. Jednofázová struktura může být např. monokrystal, nebo i polykrystalická látka, kde se jednotlivá zrna liší jen svou velikostí a orientací v prostoru. Může to být i kovy, například Cu a Ni, ale i jak o Ni a Cu hovoríme jako o komponech.

monokrystal Si

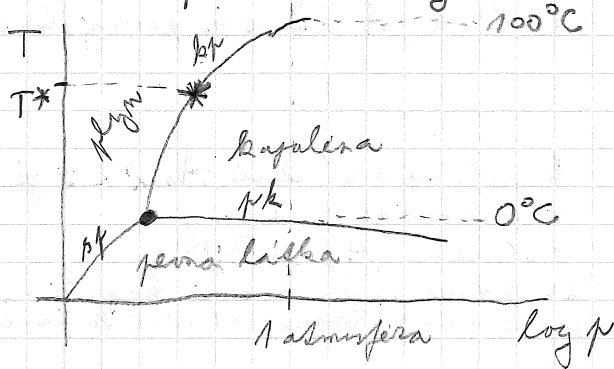

polykrystal Fe

Fyzikální vlastnosti jako hustota, složení, index lomu, magnetizace apod. jsou v různých místech fáze stejné. Fáze může být i kapalné a plynné skupenství daného materiálu.

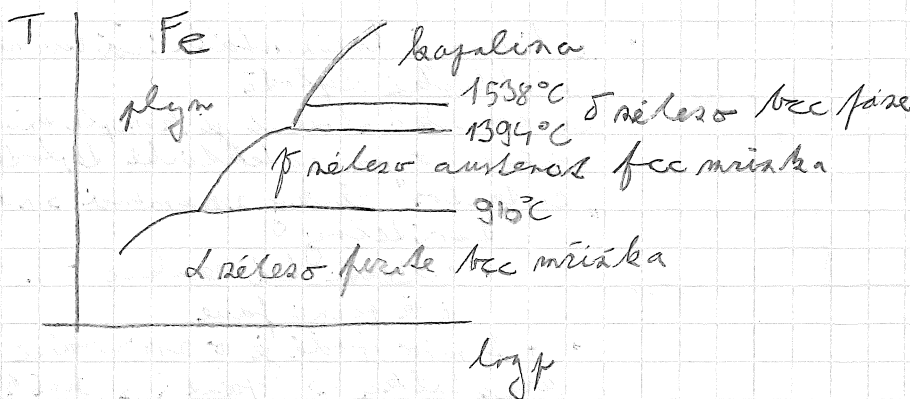
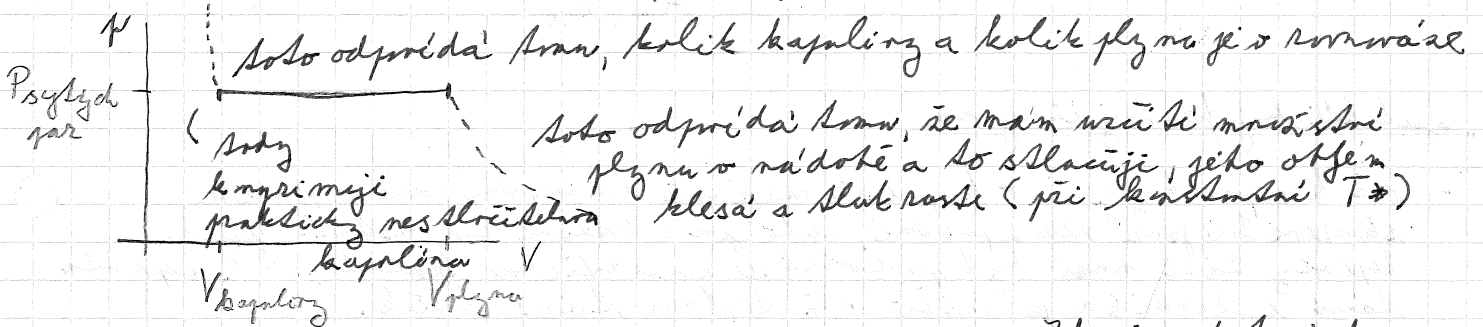
Fázový diagram systému s jednou složkou

(voda, čistý kovy...)

- v krajním bodu jsou všechny tři fáze v rovnováze
- na křivce sp je v rovnováze pevná látka a plyn, na křivce pk pevná látka a kapalina a bp kapalina a plyn

Pro bod označený * lze představit pV diagram

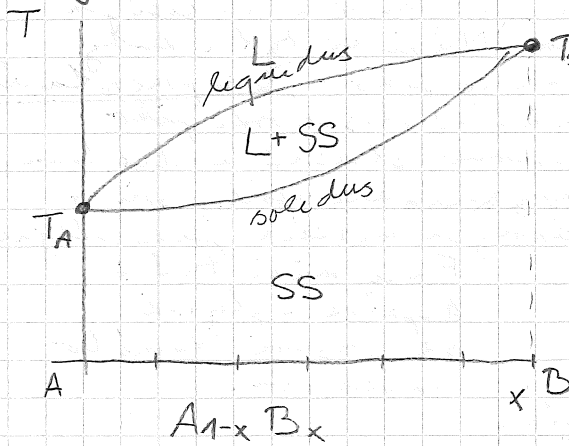

Zde je podobný diagram jako pro H₂O, ale nyní pro Fe, je tam několik fází pro pevnou látku.

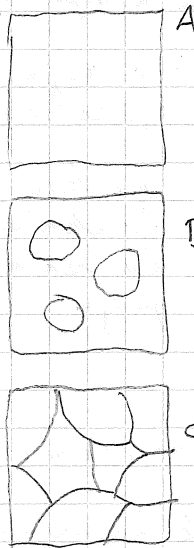
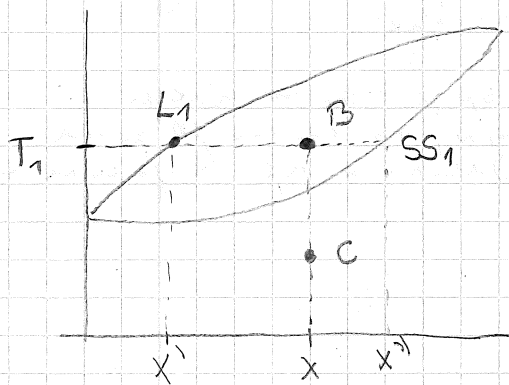
Jelikož ale většina materiálů je tvořena více složkami, je třeba zkusit i jiné fáze diagramy.

Binární isomorfni fyzický diagram

↑
dvě složky   ↑
obě komponenty tvoří tuhý roztok (stejný typ krystalové sítě, kde se jednoduše proty mohou vzájemně rozpustit)
↑
Cw-Ni   proměnné složení a teplota (obvykle je to za
MgO-NiO   atmosférického tlaku)

- Za vysoké teploty je fáze kapalina L, kde jsou prvky vzájemně dokonale smíchány
- T_A a T_B jsou teploty tání čistých komponent
- Za nízké teploty vzniká tuhý roztok komponent A a B (SS)
- body oddávající kapalinu a pomou látku od střední oblasti jsou pojmenovány solidus a liquidus

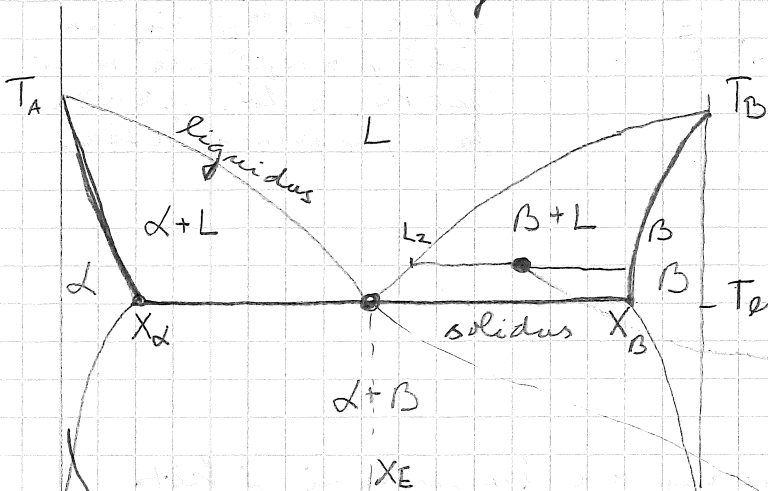
A kapalina, A a B jsou promíchání

B kapalina o složení $A_{1-x'} B_{x'}$ je v rovnováze se směsí o složení $A_{1-x} B_x$. Za dané T_1 je složení kapaliny a pevné látky dané, mění se % fází

C polykrystalický tuhý roztok A a B $A_{1-x} B_x$

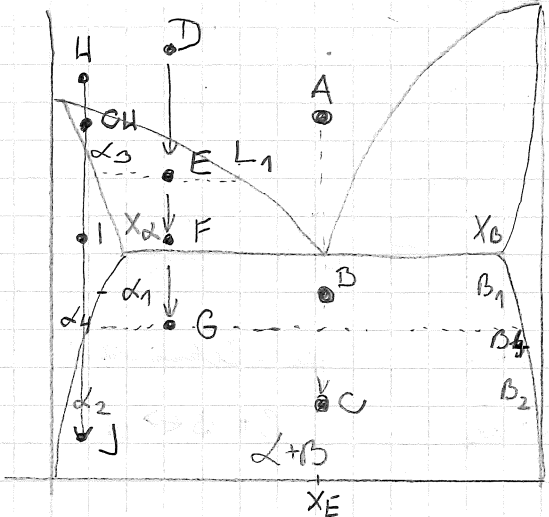
Eutektický fyzický diagram

- obě komponenty jsou v kapalině vzájemně rozpustné, ale v pevném skupenství jsou nerozpustné, nebo jen částečně rozpustné. Jejich teploty tání musí být podobné a eutektická teplota (teplota tání eutektika) je nižší než teplota tání složek.

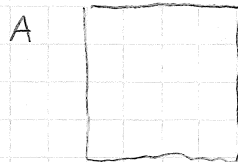

- solidus je horizontální čára na eutektické teplotě
- eutektické složení je kompletně vytvořeno na eutektické teplotě "eutektos" řečky znamená snadno rozbitelný
- eutektická reakce - $L \rightarrow$ dvě pevné fáze
- v tomto bodě je v rovnováze krystaliky B fáze (s množstvím rozpustitelného A) s kapalinou o složení L_2
- v eutektickém bodě jsou v rovnováze krystaliky α fáze se složením X_α , krystaliky B fáze se složením X_β a kapalina se složením X_E

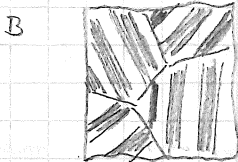
Proto nám říká, jak snadno se B rozpustí v α pro danou teplotu

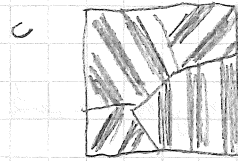
Účelová míra B_1 systém Cu-Al
 α fáze je Cu, B fáze je Al_2Cu

Při velmi pomalém chlazení
 přecházím z bodu A-B-C.
 V bodě A je kapalina,
 kde je A a B rozpustitelné.

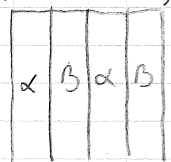
V bodě B je polykrystalická
 struktura, kde se
 rámci jedné arny se
 střídají množství fáze
 α o složení α_1 a B o
 složení B_1 .

V bodě C se v polykrystalu
 střídají lamely α s
 B_2 a B_1 a B_2 .

Eutektikum je tvorba kapaliny, α i B fáze. Je pro eutektickou kapalinu a eutektické složení. Proč vzniká laminační struktura?

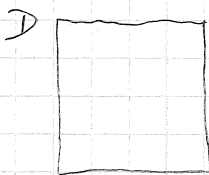
Kapalina má složení XE

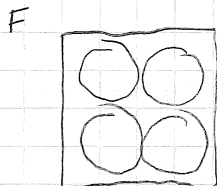
α má složení X_{α}
 B má složení X_B

Existuje-li lam. struktura, α fáze vytváří a kapalinu díky A
 B fáze proty B a v kapalině vznikají gradienty a
 difúze se to doplňuje. α i B rostou. Pokud rostou
 obdobně rychle, rostou společně a rozhraní je planární.
 Jelikož α a B se nemíchají, při nukleaci na stěně,
 nebo v objemu vznikají zárodky α a B vedle sebe a
 ty pak rostou a vznikne uspořádané střídání α a B.

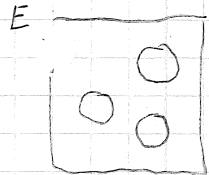
Při velmi pomalém chlazení po složení kapaliny menší množství je eutektické složení.

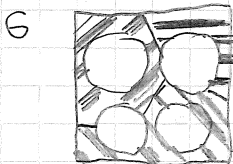
kapalina, A a B
 jsou vzájemně
 rozpustitelné

ostrůvky fáze α v kapalině

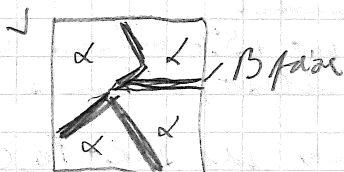
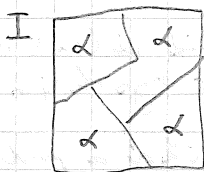
ostrůvky arn
 fáze α o složení
 α_3 v kapalině
 složení L_1

má se eutektickou strukturou,
 kde se střídá α a B a v mi
 anování ostrůvky fáze α
 α_1 říká složení ostrůvků a
 B_1 prokazuje složení α a B v
 eutektické struktúře

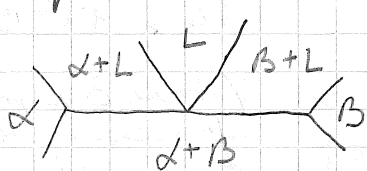
Při velmi pomalém chlazení $H \rightarrow I \rightarrow J \rightarrow$ po velmi malé množství B ve kapalině

- H - kapalina
- I - α fáze s rozpustěním B (když roste)
- J - α fáze a klesá se na hranici arn vyvolalo B a udělalo B fázi.

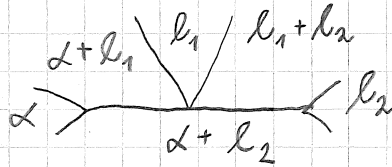

Různé typy transformací

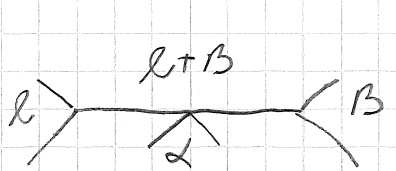
- s kapalinou

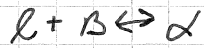
eutektická transformace

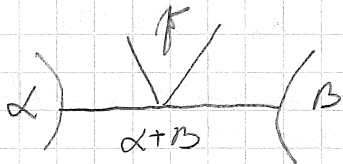
monotektická

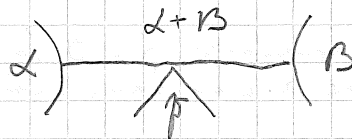
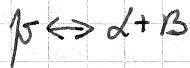
peritektická

- typy co se stávají pevných látek

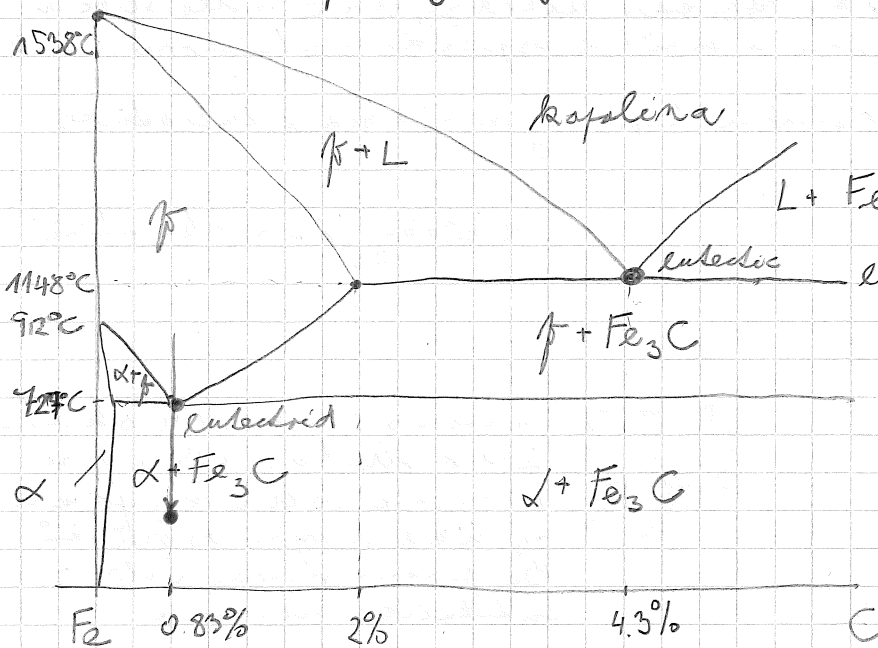
eutektoidická

peritektoidická transformace

System Fe-C - nejdůležitější párový diagram - ocel

α fáze je BCC Fe s malou
rozsáhlostí uhlíku
ferit

γ fáze je FCC Fe s velkou
rozsáhlostí uhlíku
austenit

eutektická teplota

eutektoidická teplota

Co je diagram vidíme

- Teplota tání čistého železa je 1538°C
- při chlazení vzniká austenit, což je FCC Fe s velkou rozpustností uhlíku, až 2% uhlíku je rozpustit
- 1148°C je eutektická teplota, pro 4.3% uhlíku lze železo až o 400°C nižší teplotě než zcela čistě železo, železo s takto vysokým podílem uhlíku se říká litina
- 727°C je eutektoidická teplota, zde BCC + Fe₃C vzniká a podle toho, jak rychle a na jakou teplotu se austenitická fáze ochladí (zakaleni), taková bude výsledná struktura, která bude vždy obsahovat v rovnovážném stavu α fázi a Fe₃C